

COMPLEMENTELE DE CAUZĂ ȘI “EFECT”

Elena Găgeanu
Universitatea Hyperion București

Adverbial Modifiers of Cause and “Effect” (Abstract)

A comparative analysis of the substitution classes for the adverbial of reason and the adverbial of purpose (richer and more diverse than presented in grammars), as well as an analysis from a semantic viewpoint prove the autonomous linguistic statute of each of the two classes. The adverbial of “effect” includes both the result (= a natural, nonintentional consequence of the action expressed by the governing verb) and the purpose, which is an “intended” consequence.

1.0. În GRL II (1963), complementele de cauză și de scop (și subordonatele corespunzătoare) sunt prezentate și descrise ca funcții sintactice distincte, caracterizate prin particularități de expresie specifice fiecăruia, precum și unele trăsături comune (de exemplu prepoziția *pentru* sau locuțiunea adverbială *de aceea*), care în funcție de context pot exprima atât cauza, cât și scopul, de exemplu:

L-a arestat *pentru înșelăciune* (cauză) – Muncește *pentru câștig*. (scop).

Este bolnav și *de aceea* a lipsit (cauză) – Vrea să te vadă și *de aceea* a venit (scop).

În *Sintaxa limbii române* (1973), Valeria Guțu Romalo, preluând o sugestie a lui Tiktin – *Gramatica limbii române* (1945), propune “gruparea laolaltă a complementului de cauză și de scop, ca reprezentând o *singură poziție sintactică*” (s.n., E.G.); această interpretare se justifică, în opinia autoarei, prin faptul că “unele realizări sunt comune, iar în cazul altora apar particularități care le situează în raport de complementaritate” (p. 193).

Comparând clasele de substituție ale celor două complemente, autoarea observă că realizările necomune ale acestora, cum ar fi: indicativ /vs/ conjunctiv, gerunziu /vs/ infinitiv, se situează în raport de distribuție complementară. Astfel, complementul cauzal se exprimă, după autoare, numai prin gerunziu: “*Întârziind a pierdut trenul*” și niciodată prin infinitiv, care este selectat numai de un complement de scop: “*A călătorit pentru a se instrui*”.

În mod similar, la nivelul frazei, subordonata cauzală, construită de regulă cu indicativul: “*A reușit pentru că a muncit foarte mult*”, admite orice mod cu excepția conjunctivului, singurul mod verbal cu care se construiește subordonata finală: “*A venit ca să te vadă*” (nu luăm în discuție subordonata finală construită cu *de* + indicativul: “*S-a dus de s-a culcat*”, al cărei sens final este foarte discutabil).

Nu se spune nimic despre celelalte moduri nepersonale: participiul și supinul și felul cum se situează ele în realizările de suprafață ale celor două poziții sintactice.

1.1. O analiză mai amănunțită a realizărilor superficiale ale celor doi constituenți este însă de natură să infirme existența raportului de complementaritate dintre ele, precum și restricțiile distribuționale enumerate de autoare.

Compararea unui număr mare de exemple arată că atât cauza, cât și scopul pot fi exprimate la nivelul propoziției prin oricare dintre modurile nepersonale, existând evident preferințe în alegerea unui mod sau a altuia.

1.1.1. Astfel, complementul de cauză, care se exprimă frecvent prin gerunziu, nu refuză nici supinul, cf. exemple ca:

Aș vrea să plâng *de fericit*... (Coșbuc)

...pere galbene ca ceara *de coapte* ce erau (Creangă)

...*de făcut* treabă nu cade coada nimănui (id.)

-participiul (ca rezultat al unor transformări multiple), de exemplu:

Viața s-a destrămat *distrusă* de război.

A pierit *răpus* de o boală necruțătoare.

-și chiar infinitivul; este vorba de infinitivul perfect care apare ca termen de substituție al indicativului (fiind sinonim cu indicativul trecut)¹.

Precedat de prepoziția *de* sau *pentru*, infinitivul perfect se întâlnește atât în structura grupului verbal predicativ, în exemple ca:

...respectându-l *pentru învățatura lui și pentru a fi fost* un bun profesor (I. Vulpescu)

...regreta amarnic *de a nu fi avut* copii care...

cât și, mai frecvent, în structura unui grup adjectival:

...enervat *de a nu fi fost ascultat* (apud GLR I, 225)

cazul unui român...găsit vinovat *de a fi lucrat* pentru hitleriști (România Liberă)

Își risipi averea în pomeni, fericit de a fi ajuns sărac.

...umilit *de a mă fi aflat* gol în fața lui.

...bucuros *de a-l fi ajutat* la nevoie.²

¹ Absența infinitivului prezent cu funcție cauzală din gramatici sau studii este explicabilă prin faptul că infinitivul nu exprimă prin sensul său o acțiune reală, ci doar numele unei acțiuni. Dimpotrivă, folosirea infinitivului perfect în exprimarea cauzei se explică prin faptul că acest timp exprimă ideea de acțiune realizată.

² GLR I, p. 225 și 346, consideră că folosirea infinitivului perfect cu funcție cauzală este un franțuzism, întâlnit rar în limba română. O observație similară întâlnim la Avram (1997: 239 și 383): construcții ca: “A suferit *pentru a nu fi luat* examenul”, “Era furios *de / pentru a nu fi reușit*” date de autoare sunt considerate livrești și nerecomandabile. Fără a urmări funcțiile sintactice ale infinitivului perfect, Diaconescu (1997: 141) constată însă că acesta “pare a fi mai obișnuit după verbe ca: *a regreta, a plânge, a blestema, a suferi, a disprețui, a se teme* etc., după adjective ca: *acuzat, capabil, enervat, vinovat* sau substantive ca: *acuzăția, curajul, gestul, meritul, regretul* etc. După cum se observă, adjectivele și substantivele enumerate sunt

O construcție nominală menționată de unele gramatici în clasa de substituție a complementului cauzal este cea a substantivului în dativ precedat de prepoziția *datorită*:

Datorită stării de letargie nu m-am dus dincolo de pădure. (O. Paler, apud Irimia, 1983: 166).

1.1.2. Complementul de scop, în afară de exprimarea prin infinitiv precedat de prepoziția *pentru* sau *spre*, care este construcția cea mai frecventă, se poate exprima și prin celelalte moduri nepersonale, de exemplu:

-prin gerunziu, fapt remarcat de altfel de unii cercetători (cf. Edelstein, 1972, 1997):

...va vorbi un mititel, / *Nu slăvindu-te pe tine, lustruindu-se pe el.* (Eminescu)

Un flutur dă ocol / *Cătând o floare* (L. Blaga)

-prin supin precedat de prepoziția *la*, uneori în variație liberă cu o construcție prepozițională (cu *la* + substantiv verbal):

A pus banii *la păstrat* / *la păstrare.*

A plecat *la cules* struguri / *la culesul* strugurilor.

Merge *la vânat* / *la vânătoare.*

A dus hainele *la curățat*. A venit *pentru scuturat* (covoarele).³

O realizare a funcției finale nemenționată de gramatici este cea exprimată printr-un substantiv (de origine verbală) în dativ. Termenul regent al construcției este un adjectiv. În structura unui grup sintactic cu centru un adjectiv, substantivul în dativ apare în variație liberă cu o construcție prepozițională (cu prepoziția *pentru*). Adjectivele întâlnite mai frecvent în acest tip de construcție sunt:

necesar: cărți necesare *pregătirii* doctoratului / ...pentru *pregătirea* ...; materiale necesare *construcțiilor*; toate cele necesare *îngrijirii* unui bebeluș; suma necesară *trecerii* frontierei;

decisiv: zile decisive *îndeplinirii* planului / pentru *îndeplinirea* ...

inapt: condiții inapte *aparității* vieții de tip terestru

prielnic, propice, favorabil: perioada cea mai propice *specializării*; timp favorabil *culesului*; loc prielnic *meditațiilor* și *discuțiilor* filozofice;

prioritar: condiție prioritară *creării* bazei de agrement;

vital: problemă vitală bunei *desfășurări* a lucrărilor.

Structura Adjectiv + Nume în dativ se realizează pentru un număr mare de centre adjectivale și are în limba actuală – în variantele literar-științifică, juridică, publicistică, belestristică – o mare frecvență (cf. Pană Dindelegan, 1981: 467).

derivate postverbale sau cu sens verbal, iar infinitivul regizat de ele are în majoritatea cazurilor funcție cauzală.

³ Participiul, datorită semnificării sale (= acțiune încheiată, deci reală) este incompatibil cu realizarea funcției de scop (= țintă realizabilă, nonatinsă, posterioară).

1.2. Compararea claselor de substituție ale celor două complemente – clase mult mai numeroase și mai variate decât cele prezentate în gramatici – arată că mijloacele morfosintactice care le alcătuiesc sunt în marea lor majoritate comune (moduri nepersonale, construcții nominalizate), diferențele de frecvență în folosirea lor ținând mai curând de preferințele manifestate pentru o realizare sau alta și nu de specificul logico-semantic al complementului respectiv. De aceea credem că analiza celor două complemente – cauza și scopul – numai prin prisma realizărilor de suprafață nu este relevantă și nu poate demonstra nici complementaritatea lor – pentru a fi considerate o singură poziție sintactică (cf. Valeria Guțu Romalo) – și nici statutul lor de unități sintactice autonome.

Pentru analiza morfo-sintactică făcută din perspectiva generativistă a celor două complemente este interesant să observăm că toate structurile enumerate sunt structuri derivate, provenite din transformări de contragere: nominalizări sau forme verbale nepersonale (însoțite de modificări auxiliare) aplicate unor structuri de bază bipropoziționale.⁴

2.0. Între complementul de cauză și cel de scop există importante deosebiri de ordin logico-semantic și cronologic: cauza reprezintă punctul de plecare, limita inițială a acțiunii, factorul care o declanșează; scopul este ținta, rezultatul, “efectul” unei cauze și punctul final (neatinz încă) al acesteia).

Având în vedere succesiunea temporală, cauza, ca punct de plecare, este anterioară, marcată deci de trăsătura temporală /+anterioritate/ (în raport cu timpul verbului regent) și este reală (sau văzută ca atare), fiind exprimată de regulă prin indicativ (modul acțiunii reale), în opoziție cu scopul sau efectul, marcat prin trăsăturile semantice /+posterioritate/ și /+realizabil/, trăsături a căror expresie lingvistică este conjunctivul (modul acțiunii realizabile).

Din punct de vedere semantic, complementul de scop este limitat la clasa verbelor agentive (verbe al caror subiect este, semantic vorbind, un agent conștient și volitiv, deci animat, cf. DSL: 429; Cristea, 1974: 502), de exemplu “Am venit *ca să te văd*”, în timp ce cauza nu implică neaparat un subiect marcat de aceste trăsături

⁴ Caracterul derivat al construcțiilor în discuție este de altfel intuit ca atare în unele lucrări. De exemplu Coteanu (1928: 298), în descrierea complementului de scop, face următoarea remarcă: “Circumstanțialul de scop construit cu *după* este de cele mai multe ori o exprimare prescurtată. Astfel, în exemplul: “l-a trimis...la balta *după* pește”, *după* pește înseamnă “după prins, găsit, procurat sau cumpărat pește”. În mod similar, în GLR, I, p. 357, în descrierea sensurilor prepoziției *după* se arată că aceasta introduce atributul care exprimă scopul (*după un substantiv de natură verbală sau care conține o idee verbală*, s.n., E.G.), de exemplu: “umblatul *după* înșurătoare”, precum și complementul de scop: “umbla *după* strâns pielcele” (Creangă). În fapt, nu numai construcțiile cu prepoziția *după*, ci și cele cu *pentru*, *spre*, *de* (“se pregatesc *de plecare*”), în (“a plecat *în peșit*”) provin tot din exprimări “prescurtate”, altfel spus din transformări de “depredicativizare” a verbului din subordonata finală.

semice, cf. exemple ca: “Recolta a fost distrusă *din cauza secetei*”, “El a îmbătrânit *din pricina necazurilor*”.

Deosebiri de natura semică dintre raportul de cauzalitate și cel de scop se observă mai clar în situațiile când subordonatele care le exprimă au ca termen regent unul și același verb, compară:

S-a internat în spital pentru că s-a îmbolnavit. /+real/, /+anterioritate/, /-volitiv/

S-a internat în spital ca să se trateze. /-real/, /-anterioritate/, /+volitiv/

A apelat la prieteni pentru că are nevoie de ajutor. Cauza: /+-agentiv/, /+real/, /+anterioritate/, /-volitiv/.

A apelat la prieteni ca să-l ajute. Scop: /-agentiv/, /-real/, /-anterioritate/, /+volitiv/

Compararea trăsăturilor semice arată că raporturile celor două procese – cauză și scop – puse în relație cu verbul regent sunt diferite. Existența acestor diferențe la nivelul trăsăturilor semice (la nivelul de adâncime) nu permite reducția lor la o singură poziție sintactică (la nivelul de suprafață).

2.1. Trăsături care diferențiază raportul cauzal de cel final se constată și la nivel transformațional. În timp ce complementul cauzal acceptă transformarea de subiectivizare (de “ridicare” a acestuia în poziția privilegiată de subiect), în cazul unor verbe de afectivitate, de exemplu:

A îmbătrânit *din pricina necazurilor*. → *Necazurile* l-au îmbătrânit.

S-a distrus *din cauza băuturii*. → *Băutura* l-a distrus.

M-am întristat *din cauza plecării tale*. → *Plecarea* ta m-a întristat.

S-a urcat în copac *de frică*. → *Frica* l-a făcut să se urce în copac.

Complementul de scop nu acceptă acest tip de transformare.

2.2. Prin trăsăturile logico-semantice care îl caracterizează, raportul de finalitate se apropie de raportul consecutiv. Această apropiere a fost de altfel remarcată de unii cercetători care definesc scopul “ca o consecință voită” (cf. Avram, 1960:142) sau “o consecință urmărită” (“poursuivie”, Cristea, 1974:502).

Consecința este definită în GLR II: 314 ca exprimând “rezultatul unei acțiuni sau calități despre care este vorba în regentă” sau mai precis, este urmarea firească, neintenționată a acțiunii verbului regent, caracterizată deci prin trăsătura /-volitiv/ (sau /+intențional/).

Atât consecința, cât și scopul exprimă deci urmări sau “efecte” ale acțiunii sau însușirii exprimate de predicatul regent, deosebirea dintre ele reducându-se la absența respectiv prezența trăsăturii /+volitiv/. Acest lucru a determinat pe unii lingviști (Cristea, loc.cit.) să înglobeze cele două complemente sub denumirea de *complemente de efect*, cu specificarea diferenței semice (/±volitiv/) dintre ele.

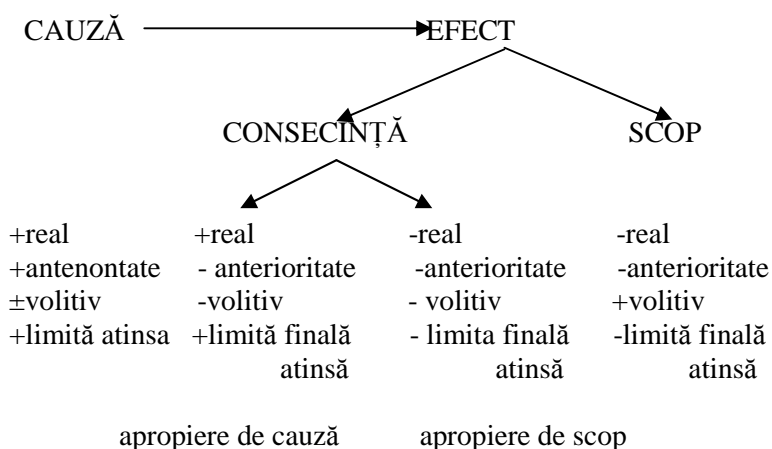
2.2.1 Subordonatele consecutive se clasifică la rândul lor în două subtipuri: consecutive reale, care exprimă un rezultat real (sau văzut ca atare):

Vorbi astfel, *încât robi toate inimile.* (apud GLR 11:315) și consecutive realizabile, virtuale sau posibile, numite și consecutive finale (Avram, 1960:143, GLR 11:316, Cristea, 1974:502, Irimie, 1983:158), de exemplu:

Copilul este destul de mare *ca să se descurce singur.*

Opoziția dintre consecutivele reale și cele virtuale rezidă în exprimarea limitei care poate fi atinsă (= consecutivă reală) sau neatinsă (= consecutivă finală); opoziția real /vs/ virtual se traduce la nivelul expresiei prin jocul de forme modale indicativ /vs/ conjunctiv (cf Cristea, loc.cit.).

Așadar, fiecare dintre cele două specii de consecutive are tangențe semantice cu alte subordonate: consecutiva reală cu subordonata cauzală, iar consecutiva virtuală (sau posibilă) cu subordonata finală. Tabloul de mai jos sintetizează trăsăturile semantice ale celor două entități fundamentale — cauza și efectul, precum și cele ale entităților subordonate efectului — consecința și scopul:

Compararea trăsăturilor semantice ale celor două subspecii de consecutive cu subordonatele tangente lor relevă legătura strânsă dintre consecutiva reală și propoziția cauzală pe de o parte, pe de alta – legătura strânsă dintre consecutiva finală și propoziția finală propriu-zisă.

Consecutiva reală și cauzală au în comun trăsăturile /+real/, /-volitiv/, /+limita finală atinsă/; opoziția dintre ele privește raportul temporal față de regentă: anterioritate în cazul cauzalei /vs/ posterioritate în cazul consecutivei; ambele se construiesc cu indicativul (modul realității).

Consecutiva virtuală sau finală și subordonata finală au în comun trăsăturile /-real/, /+posterioritate/, /-limita finală atinsă/; se opun una celeilalte prin trăsătura /-

volitiv/vs/+volitiv/. În planul expresiei verbale ambele se construiesc cu conjunctivul (modul acțiunii realizabile).

2.2.2. Legătura dintre consecutiva reală și subordonata cauzală este un fapt remarcat deja de unii cercetători (cf. Avram, loc. cit.; Irimia, 1983: 158)⁵.

Pornind de la existența acestei legături semantice dintre cele două subordonate (consecutiva reală și subordonata cauzală), ne propunem în cele ce urmează o analiză detaliată a acestora cu scopul de a stabili mai exact specificul lor semantico-sintactic.

Analiza comparativă a celor două subordonate arată că între cauză și consecință există un raport de sinonimie sintactică, raport care poate fi pus în evidență prin testul transformării.

Așa cum aminteam la început, cauza constituie punctul de plecare al unei acțiuni (sau stări) care trebuie să ducă la un rezultat, un efect sau o consecință a acesteia; dovada o constituie faptul că orice macrostructură centrată pe un raport cauzal poate fi convertită, prin inversiune sintactică, în una bazată pe un raport consecutiv, cf. exemplele:

1. A pierdut examenul <u>pentru că</u> nu s-a pregătit îndeajuns. PP Pcauzală	
2. Nu s-a pregătit îndeajuns, <u>încât</u> a pierdut examenul.	PP Pconsecutivă

Cele două fraze – 1 și 2 – sunt sinonime (ele exprimă aceeași realitate lingvistică). Fraza 2 derivă din 1 prin inversiunea reciprocă a propozițiilor și substituirea conectivelor: subordonata cauzală din 1 devine principală în fraza 2, legată prin consecutivul *încât*. Cele două tipuri de structuri își schimbă reciproc locurile și implicit funcțiile sintactice (de suprafață), în condițiile păstrării nemodificate a sensului inițial. Astfel, subordonata cauzală din 1, devenită propoziție regentă în 2, își păstrează din punct de vedere semantic ideea de cauză și punct de plecare al consecinței din fraza 2, cf. și alte exemple:

1. El și-a amânat plecarea întrucât este foarte bolnav. →
 2. El este atât de bolnav, încât și-a amânat plecarea.
-
1. Subiectul nu poate fi tratat într-o oră pentru că este foarte / prea vast. →
 2. Subiectul este foarte / atât de vast, încât nu poate fi tratat într-o oră. →
 3. Subiectul este prea vast ca să poată fi tratat într-o oră.

⁵ “De multe ori prin dezvoltarea funcției consecutive se maschează o relație de dependență cauzală. În enunțul: ‘*Au fost cumpene, secete*, că n-aveți pâne de grâu?’ (M. Isanos), relația de dependență consecutivă este expresia, în termeni inversați, ai unei relații de dependență cauzală: ‘N-aveți pâne de grâu *pentru că au fost cumpene, secete*?’” (Irimia, loc. cit.)

În ultimul exemplu, transformarea raportului cauzal în raport consecutiv admite două variante de derivare: în varianta 2, raportul consecutiv este realizat cu sistemul corelativ conținând conectivele atât de...încât + nu + indicativ; în varianta 3, același raport este structurat cu ajutorul sistemului corelativ alcătuit din prea...ca să + conjunctivul, structura care impune schimbul de valoare negativ /vs/ pozitiv la verb.

Uneori, transformarea raportului cauzal în consecutivă implică substituirea opțională a adverbilor de intensitate, de exemplu:

L-a convins pentru că a stăruit foarte mult. →

A stăruit atât de mult, încât l-a convins.

După cum, alteleori, substituirea acestor cuantificatori nu este necesară:

El nu a mai prins trenul pentru că a ajuns prea târziu.→

El a ajuns *prea* târziu, încât nu a mai prins trenul.

Nu-l vei putea convinge pentru că este *foarte* / *prea* încăpățânat.→

Este *prea* / *foarte* încăpățânat, încât nu-l vei putea convinge.

Dar: Este *prea* încăpățânat *ca să*-l convingi.

Consecutiva construită pe sistemul corelativ *prea...ca să* + conjunctiv nu admite în regentă cuantificatorul *foarte*.

2.2.3. Un alt argument de natură să releve raportul de sinonimie dintr-o macrostructură cu subordonata cauzală și “reversul” ei centrat pe un raport consecutiv îl constituie posibilitatea substituției conectivului *încât* (specific raportului consecutiv) cu corelativul adverbial *de aceea* (cu sens cauzal), fără inversarea propozițiilor:

Este *foarte* / *atât de* încăpățânat, *încât* nu-l vei putea convinge. →

Este foarte / atât de încăpățânat, *de aceea* nu-l vei putea convinge.

Locuțiunea adverbială *de aceea* este anaforică; ea trimite la antecedent – propoziția regentă – al cărei conținut semantic (cauzal) îl reia și îl subliniază, atrăgând în mod evident atenția asupra sensului cauzal pe care îl conține (*de aceea* + “din cauză că este încăpățânat”).

În plan sintactic, substituția conectivului *încât* cu *de aceea* (care, ca orice fapt de substituție, nu afectează sensul) transformă subordonata consecutivă în propoziție principală coordonată prin juxtapunere (ca în exemplul de mai sus) sau prin coordonare copulativă cu *și*:

Este foarte încăpățânat *și de aceea* nu-l vei putea convinge.⁶

⁶ Asemenea atingeri semantice între cauză și consecință se pot observa și la nivelul conectivelor. De exemplu, îmbinarea destul de recentă *ca urmare* (neînregistrată de gramatici sau dicționare), al cărei component conține ideea de consecință, poate fi întâlnită în exprimarea raportului cauzal, cum o dovedește următorul exemplu: ‘Pe de o parte a fost problema terenului aflat într-o stare execrabilă *ca urmare* a unor mânării nenorocite..., pe de altă parte e problema generală a dezastrului în care se află fotbalul românesc...*din cauze* prea bine cunoscute.’

2.2.4. Relația de sinonimie (de derivare) dintre cele două subordonate este relevantă și de similitudinea existentă între construcțiile consecutive “intensive” (cf. Cristea, 1974: 498) construite cu *de*: ‘Este slab *de-l* *dă vântul jos*’, ‘E prost *de* *dă în gropi*’⁷ și construcțiile care conțin un “cauzal intensiv” sau superlativ⁸, clar derivabile din primele, cf. exemplele:

E slab *de-l* *dă vântul jos*. → *De slab* ce e, îl *dă vântul jos*.

Era atât *de harnic*, că nici somnul nu-l prindea. → *De harnic* ce era, nici somnul nu-l prindea.

Aleargă atât *de repede*, că nu-l poți ajunge. → *De repede* ce aleargă, nu-l poți ajunge.

Cele două macrostructuri identice semantic diferă prin structura sintactică și valoare stilistică. În fraza transformată, conținând o structură sintactică fixă: *de* + {*adj.*, *adv.*} + {*ce*, *cum*} + *a fi*, adjectivul nume predicativ sau adverbul circumstanțial de cauză precedat de prepoziția *de*, reluat pentru reliefare, de așa-numita modală de identificare:

De slab ce este... *De repede* ce / cum aleargă...

Relațiile sintactice sunt: PP + Pscs → C. cauzal + P. mod + PP.

Din punct de vedere stilistic, această dislocare la stânga a componentului vizat produce o izolare obligatorie, marcată prin virgulă și are un efect de focalizare a interesului asupra acestui component așezat în poziția forte a enunțului, poziția primului loc (cf. Pană Dindelegan, 1992: 77).⁹

Mai rar, în limbajul popular, construcția aceasta poate apărea și cu verbul regent anticipat prin supin:

De oftat ce-am oftat tare, furca pieptului mă doare.

Construcția cu subordonată consecutivă intensivă (sau superlativă) introdusă prin conjuncția *de*, foarte frecventă în limbajul popular, găsește deci un echivalent semantic-stilistic perfect în construcția cu caracter fixat (*de* + *adj.* + *ce* + *a fi*) și cu valoare cauzal-superlativă (construcție mult discutată în lingvistica românească, cf. Drăganu, 1992-1923).

3.0. Concluzii

3.1. Lucrarea a încercat să demonstreze faptul că structura logico-semantică diferită a complementelor de cauză și de scop nu justifică înglobarea lor într-o singură poziție sintactică. Trăsăturile opozitive real /vs/ realizabil, anterioritate /vs/

(România liberă, 3. IV. 2002, p. 1); cf. și: ‘Satele au rămas pustii *ca urmare* a emigrării în masă a populației’.

⁷ Pentru folosirea frecventă a subordonatei consecutive cu *de* ca mijloc stilistic de subliniere a caracterului superlativ al unei acțiuni sau însușiri în opera lui I. Creangă, vezi Metea, 1968: 434, Tohăneanu, G.I., *Stilul artistic al lui Ion Creangă*, București, Editura Științifică, 1969: 62.

⁸ Cf. Șuteu, 1983: 478-490.

⁹ Această topică nu este fixă, circumstanțialul de cauză putând apărea și după verbul regent, de exemplu: ‘taie mămăliga-n două, de viteaz ce e’.

posterioritate, volitiv /vs/ nonvolitiv, care diferențiază la nivel semantic și sintactic cei doi constituenți de enunț pledează pentru statutul lingvistic autonom al fiecăruia.

3.2. Analiza a relevat de asemenea existența claselor de substituție mai bogate și mai variate decât cele menționate de regulă în gramatici, precum și faptul că toate structurile aparținând acestor clase sunt structuri derivate, provenind din diverse tipuri de transformări (transformări de nominalizare: infinitive lungi substantivizate, substantive și adjective postverbale derivate cu sufixe sau verbe la moduri nepersonale: infinitiv, gerunziu, supin și participiu precedate sau nu de prepoziții). Constatarea este valabilă atât pentru complementele de cauză și de scop, cât și pentru complementul consecutiv (de al cărui statut lingvistic – și el controversat – și istorie derivativă ne-am ocupat pe larg într-o lucrare anterioară (vezi Berea Gageanu, 1984).

3.3. Analiza sintactico-semantică a complementului de scop a relevat legătura strânsă între raportul consecutiv și cel final, finalitatea sau scopul fiind definită de unii lingviști și ca “o consecință voită”. Existența acestei legături a determinat o ierarhizare a celor două complemente pe care le-am înglobat sub denumirea comună de complemente de “efect”, complemente diferențiate între ele cu ajutorul trăsăturii semice distinctive /+ - volitiv/. Complementul de efect implică așadar atât consecința, care exprimă urmarea firească (nonvolitivă) a acțiunii sau stării exprimate de predicatul regent, cât și scopul (ținta), care este o consecință voită (marcată de trăsătura /+volitiv/).

Mai departe, analiza raportului consecutiv cu cele două realizări ale sale – consecutiva reală și consecutiva virtuală (posibilă) a scos în evidență apropierea semantică a fiecărei subspecii de consecutive de alte subordonate (cauzala și, respectiv, finala).

3.4. Consecutiva reală, prin rezultatul real și limita finală atinsă, se dovedește a fi foarte apropiată semantic de subordonata cauzală, fapt pus în evidență de relația de transformare dintre ele. Analiza comparativă a celor două tipuri de structuri – cauzală și consecutivă reală – a arătat că orice macrostructură centrată pe un raport cauzal se poate transforma (sau converti) într-o macrostructură bazată pe un raport consecutiv (cf. par. 2.2.2). Confruntarea și verificarea unui număr mare de exemple confirmă raportul de derivare dintre ele, conducând la concluzia că subordonata consecutivă reală este reversul cauzalei.

BIBLIOGRAFIE

- Avram, Mioara (1960), *Evoluția subordonării circumstanțiale cu elemente joncționale în limba română*, București.
- Avram, Mioara (1997), *Gramatica pentru toți*, Editura Humanitas, București.
- Berea Gageanu, Elena (1984), *Complementul consecutiv*, în LR, nr. 1, 1984.
- Coteanu, Ion (1982), *Gramatica de bază a limbii române*, Editura Albatros, București.

- Cristea, Teodora (1974), *Grammaire structurale du français contemporain*, Editura Didactică și Pedagogică, București.
- Diaconescu, Ion (1977), *Infinitivul în limba română*, Editura Didactică și Pedagogică, București.
- Dimitriu, C. (1982), *Gramatica limbii române explicată. Sintaxa*, Editura Junimea, Iași.
- Drăganu, N. (1922-1923), *Conjunțiile de și dacă (un capitol de sintaxă românească)*, în *Dacoromania*, vol. III.
- DSL (1997), *Dicționar general de științe. Științe ale limbii*, de Angela Bidu Vranceanu, Cristina Călărașu, Liliana Ionescu Ruxăndoiu, Mihaela Mancaș, Gabriela Pană Dindelegan, Editura Științifică, București.
- Edelstein, Frieda (1972), *Sintaxa gerunziului românesc*, București, Editura Academiei R.S.R.
- GLR (1963), *Gramatica limbii române*, volumul II, Editura Academiei R.P.R.
- Guțu Romalo, Valeria (1973), *Sintaxa limbii române. Probleme și interpretări*, Editura Didactică și Pedagogică, București.
- Jordan, I., Robu, Vl. (1978), *Limba română contemporană*, Editura Didactică și Pedagogică, București.
- Irimia, D. (1983), *Structura gramaticală a limbii române*, Editura Junimea, Iași.
- Metea, Al. (1968), *Realizarea raportului consecutiv și valorile lui stilistice în opera lui I. Creangă*, în LR, nr. 5, 1968.
- Pană Dindelegan, Gabriela (1981), *Grupul adjectival construit cu dativul*, în SCL, nr. 5, 1981.
- Șuteu, Flora (1983), *Superlativul cauzal – component semantic al unei construcții sintactice fixe*, în LR, nr. 5, 1983.